

TỬ HÌNH KHỦNG BỐ VC TRẦN VĂN ĐANG.

LS NGUYỄN VĂN CHỨC

**Tử Hình Khủng Bố Việt Cộng Trần Văn Đang
tại Pháp Trường Cát Saigon ngày 22.6/1965.**

Chi tiết vụ án:

Luật sư Nguyễn Văn Chức, người được luật sư đoàn Sài Gòn chỉ định biện hộ (thày cãi) cho Trần Văn Đang, đã kể lại sự vụ của y như dưới đây.. Xin chép lại (trích trong báo Con Ong số 84) để quý bạn đọc thấy trong số các nạn nhân của Việt Cộng, cũng có cả các liệt sĩ của chúng như trường hợp Trần Văn Đang ở trong bài viết này.

" Tôi về đến nhà, đã thấy chiếc xe mô tô đen của trung sĩ Ân đỗ trong sân. Ân giơ tay chào, đưa cho tôi một phong thư màu vàng của tòa án Mặt Trận, và yêu cầu tôi đọc ngay. Phong thư đóng dấu " tối mật ". Tôi xé ra. Bức thư bên trong chỉ vờn vẹn mấy dòng chữ đánh máy, nhưng tôi đọc rất lâu. Tôi ký sổ biên nhận, rồi bước vào trong nhà.

Ân có chào tôi hay không, và chiếc mô tô rồ máy bỏ đi lúc nào, tôi cũng không để ý. Tôi đang bận nghĩ đến hấn...

Cách đây khoảng 3 tháng, luật sư đoàn Sài Gòn chỉ định tôi biện hộ cho hấn trước tòa án Mặt Trận Vùng Ba Chiến Thuật. Hấn là tên đặc công bị bắt trong khi đặt chất nổ trên đường Tự Do. Hấn bị truy tố về hai tội phản nghịch và mưu sát; hấn có thể bị tử hình. Sau khi xem xong hồ sơ, tôi vào nhà lao để gặp hấn. Đây là một thói quen nghề

ngiệp, và cũng là một cái thú. Nói chuyện với tử tù, thường phạm hay chính trị, đôi khi hấp dẫn hơn đọc một cuốn tiểu thuyết bán chạy nhất.

Tôi ngồi trong phòng đợi, nhìn ra vạt sân nắng bên kia chấn song sắt, rồi chợt nhớ đến Nguyễn Văn Trỗi. Trước đây, Trỗi cũng đã ngồi nói chuyện với tôi trong căn phòng này. Trỗi khóc như một đứa con nít, thỉnh thoảng đưa hai tay lên vắt nước mũi rồi quẹt xuống gầm bàn. Trỗi còn trẻ, mới 26 tuổi, nhưng trông già như người 40.

Hắn trẻ hơn Trỗi. Khi nhân viên nhà lao dẫn hắn đến gặp luật sư, miệng hắn đang còn nhai nhóp nhép, hình như là khô mực. Người hắn sặc mùi dầu khuyh diệp. Hắn khép nép ngồi xuống một cái ghế trước mặt, rồi chăm chú nhìn tôi. Lúc đó tôi mới để ý đến cái đầu húi cua và khuôn mặt non nớt của hắn. Khác hẳn với tám hình đăng trên các báo: tóc dài bù xù, và mặt nhăn nheo như mang đầy sẹo. Tôi mỉm cười hỏi: " Em vừa húi tóc? ". Hắn gật. Tôi lại hỏi: " Em là Trần Văn Đang? ". Hắn gật.

- Em có bí danh Sáu Nhỏ, Hai Gà, Năm Lựu Đạn, có phải vậy không? Hắn gật.

- Em bị bắt khi đặt chất nổ trên đường Tự Do, có phải vậy không? Hắn gật.

Tôi nói cho hắn biết: tôi là luật sư sẽ cãi cho hắn trước tòa, hôm nay tôi vào nhà lao gặp hắn để tìm hiểu thêm về tội trạng của hắn. Và tôi yêu cầu hắn kể lại tất cả sự việc từ đầu đến cuối, để giúp tôi phối kiểm lại hồ sơ.

Hắn nhìn tập hồ sơ trên bàn, rồi nhìn ra ngoài sân rất lâu, như đang suy nghĩ lung về một vấn đề. Tôi cũng nhìn hắn và chợt thấy hắn dễ thương. Hắn vẫn ngồi im. Tôi hỏi: "

Khi lấy cung, người ta có tra tấn và hăm dọa em không? ". Hấn mở to mắt nhìn tôi. Tôi lại dục: " Em nên kể lại tất cả sự việc, từ lúc được móc nối cho đến khi bị bắt, bị hỏi cung. Em kể lại hay không, đó là quyền của em. Em cũng có thể từ chối không nhận tôi là luật sư của em và chọn một luật sư khác. Đó là quyền của em ".

Hình như tôi còn nói nhiều nữa. Tôi muốn đến gần hấn, tôi muốn được " hân hạnh " nói chuyện với hấn.

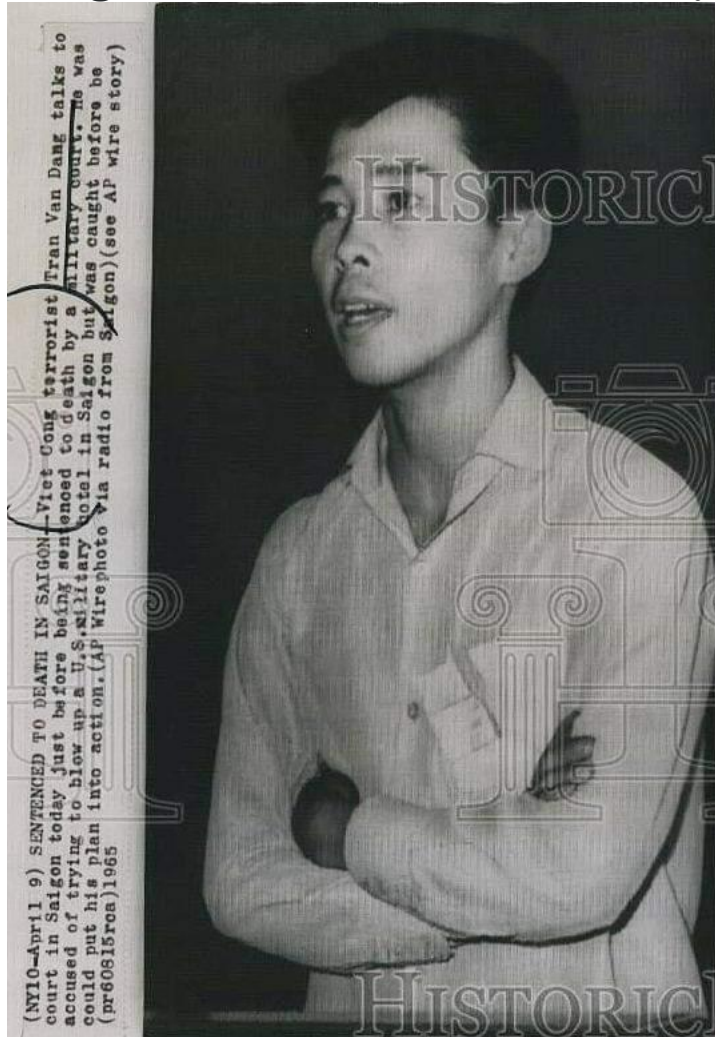
Hấn nhìn tôi, tỏ vẻ dè dặt. Tôi đợi một lúc khá lâu, rồi lại hỏi: " Tất cả những điều em khai trong hồ sơ đều là sự thật, có phải vậy không? ". Hấn gật đầu một cách thản nhiên.

Bên ngoài vạt nắng đã thu hẹp lại ở góc tường bao quanh cái sân nhỏ. Tiếng người gọi đi thăm nuôi, tiếng quát tháo, tiếng chửi thề... đã bắt đầu thưa thớt. Tôi không đeo đồng hồ, và trong phòng cũng không có đồng hồ, nhưng tôi đoán lúc đó khoảng 4 giờ chiều, nghĩa là gần hết giờ thăm nuôi phạm nhân. Riêng tôi, vì là luật sư, tôi có thể nói chuyện với thân chủ cho đến 5 giờ chiều. Khổ một nỗi, thân chủ lại không muốn nói chuyện với luật sư. Tôi đành phải làm cái công việc bắt đắc dĩ của nghề nghiệp, là tóm tắt hồ sơ và đọc những điểm quan trọng cho thân chủ nghe, để thân chủ hoặc xác nhận, hoặc phủ nhận.

Hồ sơ hấn dày gần trăm trang đánh máy, gồm phúc trình của CS và An Ninh Quân Đội. Cô thư ký của tôi đã chép độ 20 trang quan trọng nhất. Riêng tôi đã lặn độn trọn một ngày ở tòa án Mặt Trận để đọc lại toàn bộ hồ sơ và ghi chú thêm. Lặn độn như vậy, vì lương tâm nghề nghiệp, và cũng vì tò mò nghề nghiệp. Trong những vụ án chính trị lớn tại miền Nam, tôi từng tiêu hoang thì giờ tại tòa án,

để đọc và suy nghĩ về những lời khai của các bị can. Nhờ đó, tôi đã biết được cái lý do sâu xa đã khiến văn hào Nhất Linh-Nguyễn Tường Tam uống thuốc độc tự vận, một ngày trước khi tòa xử.

Tôi gỡ hồ sơ hẩn ra và bắt đầu đọc:

Hẩn sinh tại Gò Dầu Hạ, bố vô danh. Mười lăm tuổi, hẩn mồ côi mẹ và được người chú mang lên làm công cho một tiệm sửa xe Vespa tại đường Trương Minh Giảng-Sài Gòn. Trong thời gian sống ở Sài Gòn hẩn làm quen với một tên Tư. Tên này "xây dựng" hẩn, và gửi hẩn vào bưng học tập. Bốn tháng sau, hẩn trở về Sài Gòn hoạt động trong tổ đặc công của tên Tư. Một ngày trước khi bị bắt, hẩn được tên Tư cho đi ăn uống tại một con hẻm

đường Nguyễn Huệ. Sau bữa ăn, cả hai thả bộ ra đường Tự Do để quan sát địa điểm hành động. Đó là một cái "bar" Mỹ mà hắn đã từng đi ngang qua nhiều lần. Chiều hôm sau, một buổi chiều thứ Bảy, tên Tư đem về hai cái bọc, mỗi cái đựng 10 kg thuốc nổ và bộ phận nổ chậm. Tên Tư gài bộ phận nổ chậm, rồi đặt cái bọc thứ nhất trong thùng một chiếc Vespa màu xanh. Cái bọc thứ hai được đặt trong thùng một chiếc Vespa màu trắng. Rồi cả hai cùng đi tới địa điểm hành động. Lúc đó, đồng hồ nhà tên Tư chỉ đúng 5 giờ 15 phút. Hắn cưỡi chiếc xe Vespa màu xanh, tên Tư cưỡi chiếc xe màu trắng, hai xe cách nhau khoảng 200 thước. Hắn có nhiệm vụ phá cái bar Mỹ đã quan sát chiều hôm trước. Còn tên Tư có nhiệm vụ phá cái bar khác gần khách sạn Eden Rock ở cuối đường Tự Do. Khoảng 15 phút sau, hắn tới cái bar Mỹ. Hắn ngừng xe lại, còn tên Tư tiếp tục đi về phía cuối đường Tự Do. Hắn xuống xe, nhấc chiếc Vespa lên lề đường, rồi dắt chiếc xe về phía cái bar Mỹ. Theo chỉ thị của tên Tư, hắn có nhiệm vụ đỗ chiếc xe Vespa trước cửa cái bar Mỹ rồi bỏ đi. Tên Tư cũng cho hắn biết: quả mìn sẽ nổ đúng 6 giờ. Hắn không đeo đồng hồ. Hắn biết chắc hắn còn nhiều thì giờ, ít nhất là 15 phút để thi hành phận sự. Hắn lấy chân đạp vào chiếc cần sắt của chiếc Vespa, kéo ngược chiếc Vespa lên và dựng chiếc Vespa ngay trước cửa bar. Hắn chưa kịp bỏ đi, thì người cảnh sát đứng bên kia đường thối còi và ngoắc tay làm hiệu cho hắn phải dắt chiếc xe đi chỗ khác. Hắn đâm ra lúng túng, và trong lúc hạ cần xe xuống, hắn làm đổ chiếc Vespa. Hắn hí hục dựng chiếc Vespa lên. Người cảnh sát bên kia đường lại thối còi. Hắn đâm ra hốt hoảng. Chiếc Vespa trở nên quá nặng đối với hắn.. Hắn sẽ phải dựng chiếc xe lên. Hắn sẽ phải dắt chiếc xe đi chỗ khác. Và hắn chợt nhớ tới quả mìn. Quả mìn sẽ nổ banh xác hắn. Hắn không kịp nghĩ thêm gì nữa. Hắn

rầm chạy. Hấn chạy ngược về phía tiệm sơn mài Thành Lễ. Máy người cảnh sát bên kia đường rút súng, huýt còi đuổi theo. Và hấn đã bị bắt. Khoảng 20 phút sau, nhân viên cảnh sát lục soát chiếc xe Vespa và đã tìm thấy quả mìn. Theo phúc trình của cảnh sát, thì bộ phận nổ chậm bị hư, nếu không, quả mìn đã nổ vào lúc 5 giờ 50 phút, nghĩa là lúc hấn đang lúng túng với chiếc xe Vespa. Theo hồ sơ, hấn nhận hết tội, tại nha CS cũng như tại An Ninh Quân Đội, và không một lần nào phản cung. Hấn có vợ và một đứa con trai 10 tháng.

Tôi đọc hồ sơ rất chậm, chờ đợi ở hấn một phản ứng, một cử chỉ, một lời nói. Nhưng tôi đã đọc hết dòng chót, mà hấn vẫn ngồi im, mặt cúi gằm xuống đất.. Có lẽ hấn không nghe tôi đọc.

Tôi muốn hỏi hấn về những điểm trong hồ sơ, nhất là về tên Tư nào đó. Nhưng nhân viên nhà lao đã bước vào cho tôi biết chỉ còn đúng 5 phút với hấn. Tôi nhìn ra ngoài, thở dài. Vạt sân đã hết nắng. Khi xóc hồ sơ bỏ vô cặp, tôi vô ý làm rớt tấm ảnh của thằng con trai tôi mới được 8 tháng. Tôi chợt nhớ ra: hấn cũng có một đứa con trai trạc tuổi đó. Tôi liền hỏi: " Từ ngày em bị bắt, em đã gặp con chưa? ". Hấn nhìn tôi rất nhanh, đôi mắt vụt trở nên khẩn thiết. Tôi lại hỏi: " Em có muốn gặp vợ con em không? ". Hấn tím tím miệng, nuốt nước bọt cái ực, rồi nói một cách vội vàng: " Ông có giúp tôi được không? ". Tôi gật. Lúc đó hấn mới cho tôi biết: theo lời khuyên của tên Tư, một tuần trước khi đặt chất nổ, hấn đã cho vợ con về sống với quê ngoại ở Mỏ Cày. Hấn hy vọng vợ hấn đọc báo đã biết tin hấn bị bắt và đã đem con lên Sài Gòn ở với người chú. Hấn cho tôi hai địa chỉ ở miệt Cầu Ông Lãnh, và xin tôi làm mọi cách để vợ con hấn vào thăm hấn trong tù. Hình như hấn muốn nói nhiều nữa, nhưng nhân viên nhà lao đã

bước vào đem hấn đi. Hấn bỗng nắm chặt bàn tay tôi, cánh tay run run. Hấn nhìn tôi, và tôi thấy mắt hấn ướt.

Chiều hôm ấy, khi ra khỏi nhà lao, tôi lái xe thẳng đến khuôn viên nhà thờ Đức Bà, gửi xe cho một đứa bé, rồi thuê xích lô đạp về chợ Cầu Ông Lãnh. Tối mịt, tôi mới ra về. Tôi không tìm thấy vợ con hấn.

Trưa hôm sau, tôi viết hai lá thư, một cho người chú, một cho vợ hấn, báo tin ngày tòa xử và nhắn vợ hấn đến văn phòng tôi để làm thủ tục xin giấy đi thăm nuôi chồng. Ký xong bức thư, tôi vào nhà lao báo cho hấn biết về cuộc tìm kiếm của tôi. Nhưng tôi không được gặp hấn: hấn đã bị trả về An Ninh Quân Đội để bổ túc hồ sơ. Từ hôm đó đến ngày xử, tôi không có dịp gặp hấn nữa.

Hôm tòa xử, tôi đi rất sớm. Mới 8 giờ sáng tôi đã có mặt ở bên Bạch Đằng. Khi lái xe vào cổng tòa án Mặt Trận, tôi thấy một thiếu phụ ôm con ngồi nép ở lối đi, bên cạnh một cái lãng mây. Không hiểu sao tôi nghĩ đó là vợ hấn. Tôi đỗ xe trong sân tòa án, rồi đi bộ ra cổng gặp người thiếu phụ. Tôi hỏi ngay: " Chị là vợ anh Đăng? ". Thiếu phụ gật.. Tôi hỏi: " Chị được tin hôm nào? ". Thiếu phụ cho biết: khi đọc báo biết tin chồng bị bắt, chị muốn lên Sài Gòn ngay, nhưng vì đứa con đau nặng, nên ông bà già không cho đi. Cách đây bốn hôm, chị nhận được thư của người chú báo tin ngày tòa xử, vả lại đứa con cũng đã gần hết bệnh, nên ông bà già cho đi.

Tôi nhìn đứa bé nằm ngủ trong lòng mẹ. Da nó xanh mét. Thỉnh thoảng nó cựa mình rên khe khẽ, người mẹ lại vỗ nhẹ lên người nó để ru. Chị ta hỏi tôi: " Thưa ông, liệu ảnh có việc gì không? ". Tôi không tìm được câu trả lời.

Tôi nhìn đứa bé rồi hỏi: " Cháu được mấy tháng? ". Chị ta trả lời: " Con sanh cháu được 10 tháng thì ảnh bị bắt ".

Bỗng có tiếng còi hụ và tiếng người nhón nháo. Tôi nhìn về phía đường Bạch Đằng. Một chiếc xe nhà binh đang trở tới. Đó là xe chở tội nhân. Những người đứng dưới đường vội vàng dạt ra hai bên để cho xe quẹo vào cổng tòa án. Khi chiếc xe đi ngang qua, tôi nhìn thấy hấn, và người vợ cũng nhìn thấy chồng. Chị ta vội vã đứng lên, một tay xách chiếc lẵng mây, một tay ôm con, lễ mễ chạy vào trong sân tòa.

Đoàn tội nhân đã xuống khỏi xe, đứng xếp hàng giữa sân tòa. Hấn đứng ở hàng chót, ngơ ngác nhìn quanh như tìm kiếm. Vợ hấn gọi lớn: " Anh hai, em và con đây nè ". Hấn quay mặt về phía tiếng gọi, và khi trông thấy vợ hấn, hấn giơ hai tay bị còng lên như muốn ôm ghì một hình bóng. Vợ hấn đứng cách xa hấn chỉ một khoảng sân nhỏ. Chị ta bỏ chiếc lẵng mây xuống đất, ôm con xăm xăm chạy về phía hấn. Nhưng người lính đã ngăn chị ta lại, rồi ra lệnh cho đoàn tội nhân đi vào hành lang. Đây là một lối đi lộ thiên, nằm giữa hai bức tường của hai dãy nhà quay lưng vào nhau. Người ta dùng chỗ đó để tạm giữ tội nhân, trong khi chờ tòa gọi tội nhân ra trước vành móng ngựa.

Hấn ngồi hàng chót, nép vào chân tường. Tay hấn đã được mở còng. Vợ hấn lễ mễ ôm con lại gần. Người lính định cản lại, nhưng thấy tội nghiệp, nên đã để cho đi qua.

Tôi chỉ kịp trông thấy người đàn bà ngồi thụp xuống đất bên cạnh người chồng rồi khóc nức nở. Hấn không khóc, mở to mắt nhìn về trước mặt, một tay để lên vai vợ, một tay vuốt tóc con. Lúc sau người vợ lấy vạt áo lau nước mắt, rồi lấy ở trong lẵng ra một xị nước ngọt đựng trong

túi nylon đưa cho chồng: " Anh uống đi cho đã khát, em có mua cho anh ổ bánh mì thịt ở trong lẵng ". Hấn rời tay khỏi vai vợ, đỡ lấy túi nước ngọt đưa lên môi, nhưng tay kia vẫn sờ trên mình đứa con, đôi mắt dụi hấn xuống. Trong một lúc tình cờ, hấn ngẩng đầu lên.. Hấn nhìn thấy tôi đứng bên kia tường. Tôi giơ tay làm hiệu chào hấn.

Chỉ còn độ một hai giờ nữa, tòa sẽ kêu đến vụ hấn. Tôi muốn nói chuyện với hấn. Nhưng tôi không nỡ làm bận rộn cuộc xum họp mà tôi linh cảm là cuộc xum họp lần chót. Tôi thở dài ái ngại, rồi bỏ đi ra phía sân tòa. Thời gian như chậm lại. Hấn, con hấn, vợ hấn, lớn vớn trong đầu tôi. Làm thế nào để cứu hấn khỏi chết? Làm thế nào để tòa án hiểu rằng: **hấn, cũng như Nguyễn Văn Trỗi, cũng như bao thanh thiếu niên khác, chỉ là nạn nhân đáng thương của một hệ thống đều cang và vô nhân đạo nhất lịch sử loài người.**

Mãi mười một giờ trưa, tòa mới kêu đến tên hấn. Hấn từ hành lang đi ra, bên cạnh hai người lính. Vợ hấn lễ mễ ôm con theo từ đằng xa, rồi ngồi xuống một chiếc ghế cuối phòng xử. Phòng xử hôm đó đông nghẹt dân chúng. Bên ngoài, trời oi ả như sắp có cơn dông.

Trước vành móng ngựa, hấn nhỏ bé và non nớt hơn cái hôm tôi gặp hấn trong nhà lao. Da hấn xanh mướt, và nét mặt thản nhiên. Tôi đến bên hấn, hấn quay lại nhìn tôi một thoáng rồi lại nhìn thẳng đằng trước mặt. Không khí nặng nề. Cả phòng xử im lặng. Ông chánh thẩm hỏi lý lịch, rồi truyền cho hấn trở về ghế bị can để nghe bản cáo trạng. Tôi cũng từ vành móng ngựa đi theo xuống ngồi

bên cạnh hắn. Hắn xích lại gần, như để tỏ lòng biết ơn. Viên lục sự bắt đầu đọc bản cáo trạng, tiếng ông ta vang lên đều đều. Cả tòa, từ ông chánh thẩm, ủy viên chính phủ, đến công chúng ngồi dưới, đều lắng tai nghe. Chỉ có hắn là không. Hắn nhìn đăm đăm đằng trước mặt, như đang suy nghĩ. Có lẽ hắn nghĩ tới vợ con hắn. Một lần, tôi chợt thấy hắn quay đầu lại nhìn xuống cuối phòng xử, như muốn tìm xem vợ con hắn ngồi ở đâu.. Bỗng nhiên, mặt hắn biến sắc, tay hắn run run, đầu cúi rằm xuống.

Viên lục sự đã đọc xong bản cáo trạng. Hắn rời ghế bị can, rồi cùng tôi bước lên vành móng ngựa.

Ông chánh thẩm hỏi: " Anh đã nghe bản cáo trạng. Anh bị cáo về tội phản nghịch và mưu sát. Anh có nhận tội không? ". Hắn gật đầu.

- Anh có thể kể lại cho tòa nghe tất cả sự việc từ đầu đến cuối không?

Hắn nhìn ông chánh thẩm, nhìn bồi thẩm đoàn, nhìn ủy viên chính phủ, nhìn tôi, rồi lắc đầu.

Ông chánh thẩm lại hỏi: " Có phải anh đã đỗ chiếc Vespa trước cái bar Mỹ? ". Hắn gật.

- Anh có biết chiếc Vespa có chất nổ không?

Hắn gật.

- Anh đỗ chiếc Vespa trước cửa bar, để phá cái bar đó, có phải không?

Hắn gật.

- Tên Tư bao nhiêu tuổi, vóc dáng như thế nào?

Hắn đứng im không trả lời.

Ông chánh thẩm nhìn tôi, tôi nhìn ông ta. Một bên ở vào cái thế khó xử, một bên ở cái thế khó cãi. Đại tá Ủy viên Chính Phủ bỗng quát lớn: " Tại sao bị can không trả lời? ". Hắn ngược mắt nhìn ủy viên chính phủ, rồi đứng im như pho tượng.

Khi tòa trao lời cho ủy viên chính Phủ chính thức đặt câu hỏi, thì ủy viên chính phủ nhún vai, như muốn nói với tòa rằng ông không có gì để hỏi một bị can chỉ biết gặt với lác đầu. Nhưng chỉ một vài giây sau, ông nói như hét: " Thằng Tư, tên thật nó là gì. Địa chỉ nó ở đâu? ". Hắn lại nhìn ủy viên chính phủ rồi im lặng. Một lần nữa, ủy viên chính phủ lại nhún vai và làm cái cử chỉ quen thuộc để tòa hiểu rằng ông ta không còn gì để hỏi nữa.

Đến lượt tôi đặt câu hỏi. Tôi hỏi hắn: " Khi bị lấy cung tại nha CS và An Ninh Quân Đội, em có bị tra tấn hoặc bị hăm dọa không? ". Hắn lắc đầu. Tôi lại hỏi: " Em có hối hận vì đã trót nghe lời dụ dỗ của tên Tư không? ". Hắn cúi gầm mặt xuống lắc đầu.

Tôi đã đưa ra hai cây sào để cứu hắn. Không ngờ hắn đã từ chối không nắm lấy và hình như còn thích thú để cho nước cuốn trôi đi. Nước mắt người vợ và tình thương con đã không làm hắn thay đổi. Một đời luật sư, tôi từng ngang dọc trong những vụ kiện lớn của chế độ, nhưng chưa bao giờ tôi cảm thấy mình bất lực như hôm nay.

Ủy viên Chính Phủ đứng lên buộc tội. Trong 15 phút hùng biện, ông gay gắt lên án bị can. Ông nhấn mạnh đến trường hợp quả tang phạm pháp, đến bản chất của tội trạng (phản nghịch và mưu sát) và sự ngoan cố của bị can.

Ông kết luận: " Trong cuộc đấu tranh chống lại bọn cộng sản " kẻ thù của dân tộc " chúng ta cần phải nghiêm trị những bọn phá hoại, những tên cán bộ nằm vùng, những tên đặc công khủng bố giết người không gớm tay. Nếu hôm đó quả mìn nổ, bao nhiêu dân chúng qua đường đã bị chết thảm, bao nhiêu người dân vô tội đã bị què cụt đui mù... ". Ông yêu cầu tòa lên án tử hình. Tòa trao lời cho tôi. Trách nhiệm của tôi quá lớn, và nhiệm vụ của tôi quá khó khăn. Tôi biện hộ cho một bị can phạm tội phản nghịch và mưu sát với trường hợp gia trọng. **Bị can ấy nhận tội tại nha CS, tại An Ninh Quân Đội, và trước tòa án. Bị can ấy từ đầu đến cuối không lúc nào phản cung. Bị can ấy từ chối không trả lời tòa án, không trả lời ủy viên chính phủ, không trả lời luật sư. Bị can ấy im lặng tuyệt đối, như để bảo mật cái tổ đặc công giết người của hắn, theo một mệnh lệnh...** Giọng tôi trầm trầm. Tôi nói, hình như không phải cho tòa nghe, mà cho chính tôi nghe. Tôi nói, để cố trả lời cho những câu hỏi mà chính tôi đang thắc mắc. Tại sao hắn không có một lời để tự bào chữa? Tại sao hắn đã nhận tội một cách thản nhiên, và không một lần nào phản cung, trong hồ sơ cũng như trước tòa án? Hắn là một tên đặc công bị bắt quả tang trong khi đặt chất nổ, chắc chắn hắn đã bị tra tấn của công an trong khi lấy cung. Tại sao hắn không nói điều ấy ra trước tòa? Và tên Tư? Tên Tư là ai? Tại sao hắn lại im lặng không chịu cung khai về tên Tư? Tại sao hắn lại từ chối không trả lời những câu hỏi có lợi cho hắn?

Không ai muốn chết. Không ai muốn bị hành hình. Không ai muốn bị đập chết như một con chó ở góc tường, như những nhân vật trong tiểu thuyết Kafka. Huống chi, hắn mới 21 tuổi, có vợ, có con, và thương vợ thương con. Thế thì tại sao hắn lại im lặng? Chỉ có một câu trả lời. Hắn bị

quyến rũ phạm tội ác, và sau khi bị bắt, hắn vẫn bị theo dõi. Hắn sợ vợ con hắn bị trả thù, hắn đã phải im lặng, tuyệt đối im lặng. Biết đâu trong phòng xử hôm nay, lại không có tên Tư nào đó đang ngồi theo dõi hắn. Hướng về phía ông Ủy viên Chính Phủ, tôi nói như tâm sự: " Tôi đồng ý với ông là chúng ta, những người quốc gia, phải thẳng tay trừng trị, nếu cần, phải giết những tên đặc công gian manh, những tên cán bộ khát máu, những tên đặc công giết người không góm tay. Nhưng trong hiện vụ, tôi không nghĩ bị can là một tên cộng sản gian manh, một tên cán bộ khát máu, một tên giết người không góm tay. Và đây là điểm cực kỳ quan trọng: quả mìn hôm ấy đã không nổ ".

Kết luận, tôi yêu cầu tòa khoan hồng. Bị can mới hai mươi một tuổi, chưa hề can án, có vợ còn trẻ và con còn nhỏ, vì vậy đáng được hưởng sự khoan hồng của luật pháp.

Sau lời biện hộ của tôi, tòa hỏi hắn: " Luật sư đã biện hộ cho anh rồi. Anh có quyền nói lời chót. Anh muốn nói gì không? ". Hắn lắc đầu. Tòa ngưng xử, bước vào phòng để nghị án. Khoảng một giờ sau, tòa trở lại tuyên án: tử hình. Lập tức, hắn bị còng tay mang đi. Lúc đó, đã quá trưa, những đám mây đen từ đâu kéo về bao kín cả một góc trời đã mất ánh sáng. Dân chúng kéo nhau ra về. Tôi xách cặp đi ra xe như người mất hồn. Khi lái xe qua cổng tòa án, tôi thấy vợ hắn ôm con ngồi khóc. Tôi về văn phòng, viết đơn xin ân xá cho hắn. Đây chỉ là thủ tục tòa án, nhưng tôi đã làm với tất cả sự cẩn trọng của một lễ nghi tôn giáo. Tôi muốn cứu hắn khỏi chết. Vì nhân đạo. Vì nghề nghiệp. Và cũng vì trường hợp cá biệt của hắn.

Hắn khác Nguyễn Văn Trỗi. Nguyễn Văn Trỗi khóc lóc van xin trước tòa, và sau khi bị tòa lên án tử hình, Trỗi đã hô lớn " Hồ Chí Minh muôn năm ". Hô xong lại khóc, lại van xin. Còn hắn, hắn nín thinh. Không khóc lóc, không van xin, không hô khẩu hiệu..

Hắn khác Nguyễn Hữu Thọ, Nguyễn Hữu Thọ huênh hoang và cao ngạo trước tòa. Hắn chịu đựng, nhẫn nhục, đến độ gần như khắc kỷ. Tôi nghĩ đến con chó sói trong bài thơ " La Mort du Loup " của thi hào Vigny.

Ba tháng đã trôi qua. Bức thư của tòa án Mặt Trận mà trung sĩ Ân đưa cho tôi chiều hôm nay chỉ vồn vện mấy dòng chữ đánh máy: " Trân trọng báo đề luật sư tường: đơn xin ân xá của Trần Văn Đang đã bị bác. Ngày mai, hồi 5 giờ sáng, bản án tử hình sẽ được thi hành. Nếu luật sư muốn hiện diện nơi hành quyết, thì xin có mặt tại khám Chí Hòa vào lúc 4 giờ sáng. Trân trọng ".

Suốt đêm, tôi trần trọc không ngủ, đầu óc lờn vờn khuôn mặt của hắn, và hình ảnh của hắn ngồi trong hành lang tòa án, một tay để lên vai vợ, một tay sờ lên mình đứa con. Chưa đầy 3 giờ sáng, tôi đã thức dậy, đi vào khám Chí Hòa. Tôi bước vào phòng đợi, đã thấy một nhà sư gầy gò mặc nâu sòng đang ngồi lần chuỗi hạt. Viên quản đốc nhà lao cho tôi biết: nhà sư đã đến trước tôi cả nửa giờ. Lát sau, một linh mục béo tốt bước vào, trong bộ quân phục thiếu tá tuyên úy. Bốn giờ ba mươi phút, ủy viên chính phủ đến. Rồi đoàn người, gồm viên quản đốc nhà lao, ủy viên chính phủ, luật sư, và hai vị tuyên úy, lặng lẽ đi vào

một căn phòng rộng. Thường nhật, đây là chỗ điếm danh tội nhân. Hắn đã ngồi đó từ bao giờ, bên cạnh cái bọc quần áo. Ánh sáng vàng bệch của ngọn đèn cẩu bụi trên trần nhà phả xuống bốn bức tường trắng xóa. Tôi chợt có ý nghĩ kỳ lạ là đang bước vào căn nhà xác của bệnh viện. Đoàn người tiến lại gần hắn. Hắn đứng dậy, đôi mắt như dò hỏi. Một phút im lặng, dài như một ngày. Đại tá ủy viên chính phủ trịnh trọng nói với hắn: " Anh hãy cam đảm lên, và nghe tôi đọc ". Rồi ông lớn tiếng đọc bản án tử hình và bản quyết định bác đơn xin ân xá của hắn. Hắn cúi đầu nhìn xuống sàn nhà, đôi mắt mở to. Người hắn run lên. Nhưng chỉ giây lát, hắn lấy lại bình tĩnh. Hắn hỏi: " Bao giờ người ta xử tôi? ".. Viên quản đốc nhà lao để tay lên vai hắn: " Ngay sáng hôm nay, trước khi mặt trời mọc ". Rồi ông thân mật nói với hắn: " Bây giờ em muốn ăn uống gì không, khám đường sẽ chu tất cho em ? ". Hắn lắc đầu.

Lúc đó, không ai bảo ai, mỗi người nói với hắn một vài câu an ủi. Không khí trở nên thân mật và âu yếm như trong một cuộc tiễn đưa. Riêng tôi chỉ nhìn hắn, tôi muốn nói chuyện riêng với hắn; đó là quyền của tôi, quyền của luật sư biện hộ. Ủy viên chính phủ đồng ý, và cho tôi biết: tôi có 5 phút. Rồi đoàn người bước ra khỏi phòng, để một mình tôi với hắn. Người cuối cùng đã bước ra khỏi phòng. Hắn nắm lấy tay tôi, và nhìn tôi rất lâu, đôi mắt ướt sũng. Tôi hỏi: " Em có muốn nói nhắn với vợ em điều gì không? ". Hắn suy nghĩ giây lát, rồi nói: **" Em bị chúng nó lừa. Luật sư có gặp vợ em, thì bảo đừng ở dưới vườn nữa, và nuôi lấy con "**.. Tôi hỏi: " Em chết, có điều gì oán hận không? ". Hắn không trả lời. Tôi an ủi hắn: " Người ta, ai cũng phải chết một lần, đời

sau mới là quan hệ. Em theo đạo nào? ". Tôi là người Công giáo. Tôi ước ao hẳn dành một vài phút để nghĩ đến Thượng Đế và tình thương bao la của Người. Nhưng ủy viên chính phủ đã bước vào nói nhỏ: " Luật sư hết giờ rồi ". Rồi ông thân mật hỏi hẳn: " Ở đây có hai vị tuyên úy em muốn nói chuyện với ai? ".. Hẳn nhìn nhà sư mặc áo tu hành, hẳn nhìn vị linh mục mặc quân phục thiếu tá, rồi xin được nói chuyện với nhà sư. Tôi cúi đầu theo ủy viên chính phủ và vị linh mục đi ra một góc phòng. Nhìn về phía hẳn, tôi thấy nhà sư cúi đầu tụng kinh, và hẳn cũng cúi đầu như lắng tai nghe kinh. Khoảng khắc, nhà sư ngẩng đầu lên, đặt tay lên vai hẳn, trong một cử chỉ vỗ về bao dung. Lúc đó, đồng hồ trên tường chỉ đúng 5 giờ sáng, giờ khởi hành. Người ta xúm lại chung quanh hẳn, mỗi người nói với hẳn một câu chân tình. Hẳn như chợt nhớ ra, xin phép được thay quần áo. Một cảnh sát viên chạy lại cầm cái bọc quần áo đưa cho hẳn. Hẳn mở bọc, lấy ra một chiếc sơ mi cụt màu xám, và một chiếc quần vải dragon đen đã bạc màu. Khi hẳn quay mặt vào tường để thay quần áo, tôi nhìn thấy những lằn roi trên da thịt xanh xao của hẳn. Thay xong quần áo, hẳn xin một điếu thuốc. Viên quản đốc nhà lao mỉm cười, rút trong túi ra một bao thuốc lá Ách Chuồn. Ông ta trịnh trọng lấy ra một điếu, động động trên ngón tay cái, rồi đưa cho hẳn. Hẳn ngậm điếu thuốc, và được viên quản đốc châm lửa. Lúc đó, nhân viên an ninh đến. Hẳn ngoan ngoãn đưa hai tay chụm ra đằng trước để người ta còng. Rồi đoàn người lặng lẽ đi ra. Hẳn đi đầu, thản nhiên bước qua từng đợt cửa, thỉnh thoảng dùng hai tay còng đưa điếu thuốc lên môi. Khi đoàn người ra tới sân nhà lao, điếu thuốc gần lụi, và hẳn buông rơi xuống đất. Hẳn bước lên chiếc xe buýt bùng, đầu hơi cúi xuống. Cửa xe đóng sập lại. Tôi lên xe riêng, lái thật nhanh ra khỏi nhà lao.

Chiếc xe của tôi lầm lũi đi trong đêm, ánh đèn pha chiếu dài cả con đường Hòa Hưng, rồi đường Lê Văn Duyệt. Thành phố Sài Gòn đang trở mình thức giấc, một vài gánh hàng đi nép bên lề đường. Và đó đây, có tiếng động cơ quen thuộc của những chiếc xe Lam dậu sớm. Tới bùng binh chợ Bến Thành, tôi đã thấy một đám đông bu quanh vùng ánh sáng của pháp trường cát. Những phóng viên ngoại quốc chạy nhón nháo, với máy ảnh và máy quay phim. Cảnh sát chặn xe tôi lại. Khi nhìn thấy chiếc áo đen của tôi, họ dẹp đám đông cho xe tôi tiến vào. Tôi đỗ xe sát chân tường Nha Hỏa Xa, cách pháp trường cát độ 30 thước. Những ngọn đèn pha cực mạnh đã được đặt tại đó chiều hôm trước. Tất cả đều chiếu vào pháp trường cát, tạo nên một vùng ánh sáng rợn người. Một chiếc cộc đen đứng cô đơn, đằng sau là những bao cát chất thành vòng cung. Cách đó 3 thước, là chiếc quan tài dậu nắp, trên nắp có một tấm vải trắng. Xa nữa là chiếc xe chữa lửa.

Tôi đứng trong vòng ánh sáng chưa được 10 phút thì nghe tiếng còi hụ. Người ta chạy nhón nháo. Tôi háy mắt nhìn về phía tiếng còi hụ, thì thấy đoàn xe chở tội nhân đang tiến tới. Chiếc xe bít bùng đỗ lại bên lề đường. Lát sau hấn bước xuống khỏi xe. Tôi vội choàng lên người chiếc áo đen, chạy ra với hấn. Hấn và tôi đi đầu, theo sau là đoàn áp giải. Hấn bước đều đều, mặt cúi xuống đất. Dân chúng bu nghệt chung quanh, chỉ chừa một lối đi được ngăn giữ bằng hàng rào an ninh. Bây giờ chúng tôi đã bước vào vùng ánh sáng. Hấn bỗng ngừng đầu lên, và đứng khựng lại. Người lính đằng sau lấy tay đẩy nhẹ vào lưng hấn, hấn lại tiếp tục bước đi. Tôi đoán chiếc quan tài và chiếc khăn liệm đã làm hấn khựng lại. Hình ảnh trung thực của chiến tranh không được tìm thấy ở chiến trường " da ngựa bọc thây ", mà được tìm thấy trong các bệnh viện, nơi đó có

những hình hài cụt chân cụt tay, những đồng thịt bầy nhầy, những hố mắt sâu thẳm, những cuốn băng bê bết máu, và những tiếng rên rỉ đau đớn. Và hình ảnh trung thực của cái chết vẫn là chiếc quan tài, tấm khăn liệm và những người thân yêu tiễn đưa. Bây giờ, hắn và tôi đã bước vào trong vòng những bao cát. Người ta mở còng, rồi giữ ghì lấy hai cánh tay hắn, đẩy hắn dựa lưng vào chiếc cọc sắt. Hai cổ chân hắn bị cột chặt vào thân cọc, hai cánh tay hắn bị kéo ngược ra đằng sau, cột ngược vào một cái cọc ngang. Chiếc cọc ngang này hơi cao, hắn phải kiễng chân lên. Hắn nhăn mặt kêu đau. Tôi nói với viên sĩ quan: " Đẳng nào tội nhân cũng sắp chết, ông nên cho hạ thấp chiếc cọc ngang xuống, kéo máu bị ngừng ở nơi nách, tội nghiệp ". Viên sĩ quan gật đầu, hạ thấp chiếc cọc ngang xuống. Hắn nhìn tôi, và lần đầu tiên hắn nói: " Cảm ơn luật sư ". Lúc đó, đội hành quyết đã sắp hàng chỉnh tề, chỉ còn đợi sĩ quan Quân Trấn Trưởng của Quân khu Sài Gòn đến là khởi sự. Một phút, hai phút, rồi ba phút... Cả pháp trường im lặng, trong sự đợi chờ và trong ánh sáng chói chang.

Chỉ còn mình tôi đứng bên cạnh hắn. Hắn bỗng trăn trối: **" Em đã bị chúng nó lừa. Luật sư nhớ bảo vợ em đừng ở dưới vườn, đừng nghe theo chúng nó và gắng nuôi con "**. Tôi gật đầu. Hắn nấc lên: " Con ơi, Cảnh ơi, Cảnh ơi ". Tiếng nấc của hắn làm tôi mũi lòng. Tôi để tay lên vai hắn, định an ủi, nhưng cổ họng bị tắc nghẽn. Tôi chợt nghĩ đến linh hồn hắn. Tôi thì thầm bên tai hắn: " Em hãy ăn năn hối cải, và cầu xin Chúa giúp em chết lành. Em chết, nhớ phù hộ cho vợ con em ". Hắn lại nấc lên: " Con ơi, con ơi, Cảnh ơi, Cảnh ơi ". Lúc đó, có tiếng còi hú. Quân Trấn Trưởng

đến. Đội hành quyết đứng nghiêm. Người ta bịt mắt hắn. Hắn vẫn nấc, vẫn gọi tên con. Có tiếng lên đạn đằng sau lưng tôi.. Ủy viên chính phủ nói lớn: " Xin ông luật sư đứng tránh xa ra một bên ". Tôi đi giật lùi ngang về phía bên trái, mắt không rời hắn. Miệng hắn vẫn lắp bắp gọi tên con. Một tiếng hô. Một loạt đạn nổ. Đầu hắn ngoẹo xuống, gục về bên trái. Máu từ trong người hắn chảy róc xuống đùi, xuống chân, rồi bò ngoằn ngoèo trên lề đường. Viên đội trưởng hành quyết tiến lại, nắm tóc kéo ngược đầu hắn về phía sau, dí khẩu súng lục vào màng tang bên trái của hắn, bắn phát súng ân huệ. Một tiếng " đẹt " khô khan. Người ta vội vàng liệm xác hắn, và chiếc vòi nước của chiếc xe chữa lửa vội vã phụt sạch những vết máu trên lề đường. Phương Đông, chân trời đã bắt đầu hừng đỏ.

Tối hôm đó, đài phát thanh Hà Nội mặc niệm hắn, hết lời ca tụng cái chết anh hùng của hắn. Đài phát thanh Hà Nội nói rõ ràng: *từ lúc bị trói vào cọc cho đến lúc bị hành quyết, hắn đã noi gương anh hùng Nguyễn Văn Trỗi, không ngớt đả đảo Mỹ Ngụy và hô to khẩu hiệu " Hồ Chí Minh muôn năm ".*

Nguyễn Văn Chức

Chú thích (của luật sư Nguyễn Văn Chức):

Dưới đây là những chi tiết liên quan đến vụ Trần Văn Đang. Bị can sinh năm 1942 tại Vĩnh Long, bị bắt ngày 30 tháng 3 năm 1965 trong khi đặt chất nổ, bị đem ra tòa án

Mặt Trận hai tuần sau, và bị bắn tại pháp trường cát bùng binh chợ Bến Thành sáng ngày 21 tháng 6 năm 1965.

Chánh thẩm xử án là đại tá Phan Đình Thứ (tức Lam Sơn), linh mục tuyên úy Công giáo tên Thông, nhà sư tuyên úy Phật giáo là đại đức Sĩ. Quân Trán Trưởng là đại tá Giám.

Nguyễn Văn Trỗi bị bắt ngày 9 tháng 5 năm 1964, trong lúc đặt bom ở gầm cầu Công Lý, chờ ám sát phái đoàn của Bộ trưởng Quốc phòng Hoa Kỳ Mc Namara. Y bị toà án Vùng 3 Chiến Thuật xử tử hình. Trước toà, y **khóc lóc, chửi bộn xúi y đi ôm bom là bộn " chó đẻ ", và xin toà tha tội. Khi toà tuyên án tử hình, y hô to Hồ Chí Minh muôn năm. Hô xong y lại khóc và xin toà tha.**

Năm 1993, tôi (luật sư Nguyễn Văn Chức) có đọc cuốn "Chung Một Bóng Cờ" do nhà xuất bản Chính Trị Quốc Gia (Hà Nội) ấn hành, gồm những bài viết của Nguyễn Văn Linh, Nguyễn Hữu Thọ, Phạm Văn Đồng... Cuốn sách đã dành một trang để nói về cái chết của Anh Hùng Trần Văn Đang. Xin trích một vài dòng cuối: " Sáng ngày 21 tháng 6 năm 1965 lúc 5 giờ 52 phút, Mỹ và chính quyền Sài Gòn đem anh ra xử bắn tại pháp trường cát, với hy vọng có thể khủng bố được tinh thần nhân dân Sài Gòn. Nhưng chúng đã lầm. Trước đông đảo đồng bào và phóng viên trong và ngoài nước đang tụ tập dọc đường Hàm Nghi và chợ Bến Thành, vừa bước xuống xe, Trần Văn Đang dũng dạc nói lớn: Hỡi đồng bào chợ Bến Thành, hỡi đồng bào Sài Gòn thân yêu, tôi là Trần Văn Đang đây, chiến sĩ giải phóng, tôi đánh Mỹ để giải phóng dân tộc... Đả đảo đế quốc Mỹ... đả đảo tập đoàn tay sai bán nước. Ngay sau khi súng đã nổ, anh vẫn không ngừng hô to Hồ

**chủ tịch muôn năm, đả đảo đế quốc Mỹ " (trích trong
Chung Một Bóng Cờ, trang 886-887).**
